

АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ОБДАРОВАНОЇ ДИТИНИ АПН УКРАЇНИ
КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

8.015.31(082)
81

СУЧАСНА ОСВІТА ТВОРЧО ОБДАРОВАНОЇ МОЛОДІ: ІДЕЇ, ТЕХНОЛОГІЇ, ПЕРСПЕКТИВИ

Матеріали

Всеукраїнської науково-практичної конференції
16–18 квітня 2008 року

Київ-Кривий Ріг – 2008

ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ, ЗДІБНОГО ДО РЕАЛІЗАЦІЇ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО І КРЕАТИВНОГО ПОТЕНЦІАЛУ

Зичков А. К.

Криворізький державний педагогічний університет, Україна

Реформування вищої освіти виступає передумовою інтеграційних процесів входження України у європейський освітньо-науковий простір.

Необхідність реформування системи освіти викликана не тільки національними, але і світовими соціально-економічними процесами. Зокрема, на нашу думку, велику роль у процесі формування професійних якостей майбутніх вчителів відіграє ґрунтовне вивчення творчої і інтелектуальної обдарованості. Проте, конкретних технологій по організації розвитку творчого спрямування в умовах ринкової економіки не вистачає.

З метою підвищення якості підготовки майбутніх фахівців потрібно забезпечити вдосконалення навчально-виховного процесу на основі реалізації гуманістичного, особистісно-орієнтованого, компетентнісного підходів як основи реалізації вимог державних стандартів вищої освіти.

Аналіз науково-педагогічної літератури показує, що значна увага науковців і практиків зосереджена на знаходженні найбільш сприятливих умов та механізмів підвищення якості вищої освіти, зокрема через розвиток творчо обдарованої студентської молоді, застосовуючи нові педагогічні технології. Разом з тим, співвідношення традиційного та інноваційного у змісті, формах, методах навчання студентів ще й досі залишається «мозаїчним полем» для визначення ефективності процесів реальної перебудови вищої професійної освіти.

Високий рівень розвитку конвергентного мислення, який визнається за тестами інтелекту може поєднуватися з низьким рівнем дивергентного мислення. В цьому випадку студент, майбутній вчитель, може бути успішний в навчанні, але безпорадний в самостійній діяльності, в творчості.

Найчастіше, на відміну від цього, високий рівень креативності, неможливий без високого рівня розвитку інтелектуальних здібностей

(здібностей до конвергентного, логічного мислення) творчо обдарованої учнівської та студентської молоді.

Як засвідчує практика таке явище має і віковий аспект. Розкриваючи вплив ролі інтелекту на здібність до творчості Л. С. Виготській наголошує на тому, що прояви фантазії у дитини більш яскраві і несподівані, ніж у дорослого, за рахунок того, що дитина більше довіряє продуктам своєї уяви і менше їх контролює. На ранніх вікових етапах високий рівень креативності може поєднуватися з низьким рівнем розвитку інтелекту. І без інтенсивної роботи з розвитку останнього здібність до творчості надалі швидко знижується[1].

Питання обдарованості висвітлюються в публікаціях Н. С. Лейтеса, який запропонував розрізняти три категорії здібностей дітей за такими ознаками:

- ранній вияв інтелекту;
- яскравий вияв здібностей до окремих видів діяльності й предметів;
- потенціальні ознаки обдарованості[2].

Серед наукових робіт останнього часу, що мають відношення до даної проблеми можна виділити роботи А. І. Сологуба. Дослідник стверджує, що основною ідеєю креативної педагогічної системи є творча свобода учнів із дотриманням її основних принципів[3].

Формування професійної компетентності майбутнього вчителя виступає основним завданням діяльності вищих педагогічних закладів і найпривабливішим стає психологічно орієнтований підхід до оцінки ефективності вищої освіти.

В той же час ринкова економіка змушує нас по-новому поглянути на задачі і принципи організації освіти. Системі освіти необхідний свій фахівець, що поєднує в собі ученого, психолога, викладача, що володіє сучасними освітніми технологіями і комунікативними програмами.

Виходячи з аналізу психолого-педагогічної літератури, та вищезазначених положень можна висунути ряд напрямів модернізації навчально-виховного процесу у вищих навчальних закладах.

По-перше, поєднання теорії і практики за рахунок максимальної уваги розробці і використуванню психолого-педагогічних інноваційних технологій, суб'єктів освітнього процесу, що реально враховують індивідуально-типологічні, інтелектуальні, креативні особливості, на всіх етапах професійного навчання і становлення особистості студента.

По-друге, необхідна система безперервного психолого-педагогічного супроводу професійного становлення творчо обдарованої особистості від першого дня входу в професію до виходу з університету.

По-третє, ефективні освітні технології повинні відповідати принципу максимального розвитку творчої обдарованості особистості.

Таким чином, на сьогодні завдання вищої школи України є постійний пошук якісно нових форм у процесі фахової підготовки студентів.

Будь-яка діяльність, у тому числі і педагогічна, може бути організована технологічно або ґрунтуватися на інтуїції, педагогічному почутті міри і такту. Педагогічну технологію можна розглядати в широкому і вузькому значеннях цього слова. У широкому – це система послідовного застосування педагогічної діяльності і спілкування, направлених на досягнення поставленої мети у всій системі. У вузькому – це прояв індивідуальної майстерності педагога в реалізації ним оптимальних засобів, форм і методів дії на розвиток творчої особистості в конкретній ситуації.

Відтворення та розвиток інтелектуального, духовного потенціалу нашого народу, вихід вітчизняної науки, техніки й культури на світовий рівень можливі за умови пошуку, розвитку, навчання й виховання обдарованої особистості.

Творчо обдарована людина – це особистість, яка має яскраво виражену спрямованість на здобуття наукових знань, генерування нових ідей при розв'язанні навчально-творчих і дослідницьких завдань, володіє значним обсягом інформації, має критичне мислення, відчуття нового, високу допитливість, особистісну установку на сприйняття оригінального, незвичайного, вміє встановлювати причинно-наслідкові зв'язки робити висновки, аналізувати інформацію, будувати гіпотези, наполеглива в досягненні мети, має інтуїцію, здатна до передбачення, фантазування та відкритого спілкування.

Творчий (креативний) потенціал включає в себе такі особистісні якості:

- цілеспрямованість у виборі професійних видів діяльності;
- інтенсивність розумової праці;
- ініціативність;
- неординарність підходів до вирішення професійних задач.

Професійна підготовка майбутнього вчителя потребує впровадження конкретно-методичних технологій. Формування професійних знань,

умінь та навичок унеможлиблюється без вироблення специфічних якостей, якими повинен володіти вчитель, що працює з обдарованими дітьми.

Нижче ми розкриємо ці якості, використовуючи технологію «зірки» (особистості). Основною ідеєю цієї технології є концентрація уваги педагога на цілісній особистості людини, турбота про розвиток не тільки її інтелекту, громадянського відчуття відповідальності, але і духовної особистості з емоційними, естетичними, творчими завдатками і можливостями розвитку.

Педагог повинен бути особистістю, уміти піднести :

- себе, свій імідж;
- свої цінності, смаки;
- цінності духовної культури;
- процес і результати своєї праці, свою педагогічну систему;
- професійну майстерність, творчу індивідуальність;
- інформацію з проблеми або процес пошуку її вирішення;
- свою позицію, точку зору;
- способи діяльності, взаємодії, спілкування;
- навчальну, наукову, художню, популярну літературу тощо.

Технологією «зірки» в навчальному процесі можна оволодіти при підготовці до іспитів і заліків, практичних і семінарських занять, до захисту курсових і дипломних робіт, при підготовці доповідей, рефератів. Таким чином, презентувати можна свою відповідь, позицію, інформацію з проблеми, хід і результати творчої діяльності тощо.

На наш погляд, заслуговує уваги ще одна цікава технологія розвитку обдарованої молоді – технологія вільного мікрофону або «Свобода слова».

Для того, щоб творчо обдарована молодь розвивалася, необхідно стимулювати її прагнення виказати той об'єм інформації, яким ця особистість володіє. Деякі студенти соромляться давати відповіді або виказувати свої думки з того або іншого питання. А, запроваджуючи систему номінацій, ми даємо можливість кожному студенту, у тому числі і обдарованій особистості, вільно, відкрито формулювати і озвучувати свої думки, і все, що відбувається на занятті, але не поза ним.

Рациональність дій по створенню умов для вільного спілкування, розвитку творчої обдарованості задається і структурується через запровадження номінацій:

- за краще уточнююче питання;

- за доповнення;
- за оцінні думки;
- за оригінальність, нестандартність;
- за новизну інформації;
- за глибину розгляду проблеми;
- за творчий внесок в духовне життя групи на занятті тощо.

Комплімент, питання, задані один одному, вільний обмін враженнями; «роздуми вголос» виступають формами виразу оцінних думок.

Ці технології достатньо вільно вписуються в традиційну систему навчання, але за умови, що викладач змінить сам підхід до процесу навчання, відношення до студента, усвідомлює, що в педагогічному процесі студент є центральною фігурою, а не він. Крім того, діяльність пізнання є головною, а не викладання; самостійне здобуття і, особливо, застосування одержаних знань стають пріоритетними, а не засвоєння і відтворення готових знань; спільні роздуми, дискусії, дослідження, а не запам'ятовування і відтворення знань мають значення для розвитку творчо обдарованої молоді.

Найважливішою умовою ефективності застосування педагогічних технологій є знання психолого-педагогічних особливостей навчального процесу. А саме:

- педагогічний процес повинен організовуватися на діагностичній і прогностичній основі;
- необхідні також: організація різноманітних видів діяльності, здатність задовольнити і збагатити потреби студентської молоді, в першу чергу потреби в бажаному спілкуванні, творчому розвитку, переживанні успіху;
- взаємозв'язок і єдність навчання і виховання як основа процесу формування творчо обдарованої особистості (знання формують погляди, переконання, відчуття, риси особистості, потреби, звички поведінки; останні роблять вплив на мотивацію навчання, допитливість, творчість, розширення сфери пізнання);
- створення банку даних творчо обдарованої особистості (наявність такої інформації є передумовою диференційованого і індивідуального підходу в навчанні);
- створення умов для особистого зростання творчо обдарованої особистості;

- стимулювання особистого і професійного зростання викладачів.

Таким чином, визначаючи міру спрямованості особистості на навчальну діяльність, готовність до самостійності, досягнення успіху ми можемо стверджувати, що професійна підготовка майбутнього вчителя потребує впровадження педагогічних технологій розвитку творчо обдарованої учнівської та студентської молоді.

Література

1. Выготский Л. С. Воображение и творчество в детском возрасте. Психологический очерк: Кн. для учителя. М. Просвещение, 1991г. С. 84.
2. Лейтес Н. С. Возрастная одаренность и индивидуальные различия, Москва – Воронеж; 1997г. С. 27.
3. Сологуб А. І. Концепція креативної освіти у природничо-науковому ліцеї//Рідна школа. – 2000. – №12. – С. 9 –19.